

УДК 727.5

С. Ю. Курач

*аспірантка кафедри теорії архітектури Київського національного
університету будівництва і архітектури, м.Київ*

МЕРЕЖА ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ ЦЕНТРІВ, ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ МОДЕЛІ МЕРЕЖІ

Анотація: у статті розглядається мережа фізкультурно-спортивних центрів, передумови формування моделі мережі та закономірності моделі мережі.

Ключові слова: відкриті споруди, закриті споруди, фізкультурно-спортивні центри, структурна модель, мережа, функціональна єдність, фактори.

Мережа надає найбільш загальне уявлення про систему фізкультурно-спортивних комплексів і являється основою її формування. Які споруди входять в її склад? Це перш за все фізкультурно-спортивні споруди: основні, призначені безпосередньо для проведення спортивних або фізкультурно-оздоровчих занять або тих і інших (таких більшість); допоміжні, призначені для обслуговування відвідувачів, зберігання і ремонту інвентарю, а також забезпечення експлуатації споруд (адміністративні і господарчо-технічні); для глядачів – трибуни і супутні їм споруди. В склад центрів можуть також входити споруди інших видів громадського обслуговування (буфети, кафе, ресторани, кіно- та відео зали, торгові точки і т.д.), а також житло (готелі, пансіонати і т.д.). Основні споруди діляться на криті (приміщення) і відкриті (на повітрі). Ті і інші можуть бути спеціалізованими (для одного або декількох родинних видів занять) та універсальними (для поперемінного використання в денному, тижневому або річному циклі деякими видами занять).

Відкриті споруди сезонні – літні і зимові. Літні – спорт ядро для легкої атлетики і футболу; поля і майданчики для рухових та спортивних ігор (баскетболу, волейболу, гандболу, тенісу, футболу та ін.), спеціальної і загальної фізичної підготовки (ЗФП), окремих видів легкої атлетики (стрибків, метання, штовхання ядра) і кінного спорту, катання на роликових ковзанах і скейтборді та ін.; доріжки та траси для бігу, ходьби, кінного та велоспорту, легкоатлетичних та велокросів; штучні траси для лижного спорту, гірськолижного спорту, водного слалому, скейтборда ті ін.; велотреки; оснащені маршрути для пішого, вело- та водного туризму; оснащені ділянки існуючих водоймищ для спортивного і оздоровчого плавання і купання, різноманітних видів греблі, парусного спорту, водного слалому, воднолижного спорту та ін.; відкриті ванни з підігрівом або без підігріву води для спортивного і

оздоровчого плавання і купання, водного поло, стрибків у воду та ін.; штучні канали для греблі. До зимових відкритих споруд відносяться: поля і майданчики з природнім або штучним льодом для масового і фігурного катання на ковзанах, хокею, хокею з м'ячем, керлінгу та ін.; доріжки з природнім або штучним льодом для швидкісного бігу на ковзанах; траси для лижного, гірськолижного, санного спорту, біатлону та ін.; трампліни для стрибків на лижах; штучні траси для санного спорту; тири для біатлону; оснащені ділянки акваторій для буерного спорту; оснащені маршрути для лижного туризму.

Криті споруди – спортивні зали (спеціалізовані або універсальні) для рухливих і спортивних ігор (бадмінтону, баскетболу, гандболу, тенісу, футболу та ін.), акробатики, спортивної, художньої і ритмічної гімнастики, хореографії, ЗФП, легкої і важкої атлетики, боксу, боротьби, різних видів тренажерів та ін.; ванни з підігрівом води (спеціалізовані або універсальні) для спортивного і оздоровчого плавання і купання, водного поло, стрибків у воду, водно-лижного, гребельного спорту та ін.; майданчики, поля, доріжки з штучним льодом (спеціалізовані або універсальні) для масового і фігурного катання на ковзанах, хокею, хокею з м'ячем, швидкісного бігу на ковзанах, керлінгу та ін.; велотреки; манежі для кінного спорту.

Відкриті і криті споруди можуть бути розділені також на об'ємні і площинні, прості і комплексні. Перспективним напрямком являється вживання для критих споруд трансформуючих конструкцій огорожі (покриття, стін), що наближає умови занять на них у літній час до умов занять на відкритому повітрі. Окрім безпосередньо споруд в склад центрів входить крупно габаритне обладнання: тренажери для водно-лижного спорту, тобогани та ін.

Склад основних споруд надзвичайно різноманітний. Крім того, він дуже рухливий. Починають культивуватись нові види спорту, модифікуються існуючі і з'являються нові споруди. Так, в нашій країні за останні десятиліття отримали розповсюдження хокей на траві, водні лижі, оздоровчий біг, аеробіка, скейтборд та ін. Поява нових типів споруд відбувається і під впливом технічного прогресу. Під впливом перманентного підвищення вимог до місць занять змінюються габарити і обладнання споруд.

Для побудови мережі, яка являється системою, необхідний системний підхід – розгляд всього комплексу обслуговуючих її факторів в їх взаємозв'язку. Жоден з факторів, наскільки б важливим він не був, не може сам по собі обумовити модель мережі, інакше неминучі помилки. Мережа фізкультурно-спортивних комплексів представляє собою складну систему, найскладнішу з усіх видів громадського обслуговування. Тому тут особливо важливий загальний принцип побудови моделей систем на основі лише структурних факторів – найбільш фундаментальних та стабільних. Модель

також повинна бути структурною моделлю, в якій зафіксовані лише найбільш фундаментальні і стабільні характеристики системи. Оскільки система фізкультурно-спортивних комплексів одна з підсистем всієї системи громадського обслуговування, системи міста і системи розселення в цілому, в якості одних з найбільш фундаментальних структурних факторів виступають структурні характеристики цих її «над систем». Отже, про фактори, які обслуговують модель мережі.

З соціальних факторів до найбільш фундаментальних відносяться установка нашого суспільства на гармонійний розвиток людини і слугуючи цій меті радянська система фізичного виховання. Для кожної вікової групи вона встановлює необхідні об'єми і засоби фізичної активності, режим протягом дня і категорії занять: щоденні, систематичні (декілька разів в тиждень) і епізодичні (в рамках щотижневого або щорічного відпочинку).

З функціональних факторів до структурних, наряду з високими вимогами до біологічних та психологічних якостей середовища, відноситься перш за все тенденція використання для кожного виду спортивних і фізкультурно-оздоровчих занять все більше типів споруд, в тому числі і в рамках одного заняття, а також різноманітність (в залежності від методик) таких поєднань. Отже, доцільним є поєднання цих споруд в максимально крупні комплекси. До рухливих факторів належать конкретні методики тренувань.

З числа типологічних факторів до структурних відносяться: строга фіксованість габаритів споруд для більшості видів фізкультурно-спортивних занять. До рухомих типологічних факторів відносяться конкретні властивості тих або інших споруд.

Організаційні фактори по своїй природі найменш структурні, оскільки залежать в основному від рухомих в просторі і часі соціальних і економічних умов, а також суб'єктивних факторів. Тому, на відміну від інших рухомих факторів, які володіють векторним характером, вони непередбачувані.

Рухомі фактори визначають рухомі, а тому другорядні характеристики мережі і комплексів: конкретні містобудівні розрахункові показники, склади споруд комплексів, форми їх функціонування.

В цілому для моделі мережі фізкультурно-спортивних комплексів діє закономірність: чим вищий рівень системи, тим більш спеціалізовані споруди і комплекси, тим більше в складі допоміжних споруд і споруд громадського обслуговування. Центр планувального району включає споруди по нормі центру найближчого до нього житлового району і здійснює по відношенню до нього функції його фізкультурно-спортивного центру. Відповідно, загальноміський центр включає споруди по нормі центрів найближчого до

нього планувального і житлового району, тим самим виконуючи по відношенню до нього функції їх фізкультурно-спортивних центрів.

Інша важлива властивість моделі мережі – функціональна єдність, оскільки вона призначена і для спортивних, і для фізкультурно-оздоровчих занять. Тісний внутрішній зв'язок цих двох аспектів фізичної культури, розмитість і рухомість по часу кордонів між ними – ось те, що обумовлює дану властивість моделі мережі. Вона реалізується у використанні більшості споруд комплексів для тих і інших аспектів занять, а також у можливій переорієнтації споруд, призначених раніше для спортивних занять, на фізкультурно-оздоровчі.

З урахуванням соціальних, містобудівних, екологічних, типологічних, організаційних і економічних факторів доцільним буде укрупнення комплексів. Тому на кожному рівні мережі в межах даного радіусу обслуговування доцільним є створення єдиного полі функціонального або спеціалізованого комплексу для фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять. Слід зазначити, що кількісні співвідношення цих двох аспектів з часом будуть змінюватись в межах не тільки окремих комплексів, але й всієї системи.

Описана принципова модель мережі фізкультурно-спортивних комплексів обумовлена факторами, які володіють високою мірою універсальності і стабільності, і тому не залежить від конкретної морфології приватного містобудівного контексту.

Список використаної літератури:

1. Государственный комитет по архитектуре и градостроительству при Госстрое СССР. Общественные здания. Общественная информация. «Физкультурно-оздоровительные сооружения» - М: 1989 – с.1-40.
2. Куроченко І.О. «Фізична культура і спорт» - К: 2004 – с.1008-1034.
3. Машинский В.А. «Физкультурно-спортивные центры» - М: Стройиздат, 1989 - с.7-67.
4. Степанов В.И., Мирчевская Л.Б. «Организация сети учреждений для внеучебной работы в городах» – М: Стройиздат, 1975 – с.4-33.

Аннотация

В статье рассматривается сеть физкультурно-спортивных центров, предпосылки формирования модели сети и закономерности модели сети.

Ключевые слова: открытые сооружения, закрытые сооружения, физкультурно-спортивные центры, структурная модель, сеть, функциональное единство, факторы.

Summary

In the article examined the network of athletic-sporting centers, pre-conditions of forming of model of network and conformity to law of model of network.

Keywords: opened buildings, closed buildings, athletic-sporting centers, structural model, network, functional unity, factors.